

Təqvim yada salır

Uzun illərdir Azərbaycandan uzaqlarda yaşayan, Vətənlə də sıx əlaqələr saxlayan dünya şöhrətli elm adamı, Dövlət mükafatçısı, Türkiyənin Bilkent Universitetinin professoru Əmirulla Məmmədov həm də xaricdə yaşayıb fəaliyyət göstərən görkəmli soydaşlarımızı ölkəmizdə öyüncə tanıdır.

Bugünlərdə o, daha bir məşhur alimimizdən – Hacı Nəcəfoğludan söhbət açanda dedi ki, bu insan dünya şöhrətli kristalloqraf, yurdsevər elm xadimi unudulmaz Xudu Məmmədovun nadir yetirmələrindən biridir. Dekabrın 14-də Xudu müəllimin doğum günündə onun davamçısının hansı mərtəbələrə yüksəldiyini oxucularınıza çatdırısanız, 70 yaşlı alimimizi ölkəmizdə daha yaxından tanıyarlarsa, bundan onun ustadının da ruhu şad olar. Beləliklə, Hacı Nəcəfoğlu kimdir və öz müəllimi Xudu Məmmədovun elmi məktəbini necə davam etdirib?

Professor Əmirulla Məmmədovun bu təqdimatının, akademik Rəfael Hüseynovun “sakit, dinc təbiətinə rəğmən həmişə nadinc, yenilikçi, bir qədər də sabaha baxan alim” qənaətinin izi ilə Türkiyənin Qars şəhərindəki Qafqaz Universitetinin kafedra müdiri Hacı Nəcəf oğlu Nəcəfovun soracağına düşdük. Əvvəlcə 10 il əvvəl 60 illiyi münasibətilə Türkiyənin “Kanyılmaz” nəşrlər evində kütləvi tirajlanan “Professor Hacı Nəcəfoğlu na ərməğan” kitabında Muxtar Kazımoğlu, Əziz Ələkbərlili, Əli Şamil, İradə Tuncay, Vurğun Əyyub, Babək Qurbanov və çoxsaylı ziyalıların onun barəsində yazdıqları ürək sözlərini oxuduq, bu topludan kifayət qədər məlumat əldə etdik.

Kimya və kristalloqrafiya sahəsində dəyərli elmi işləri ilə tanınan Hacı müəllim 1955-ci ildə Hacıqabulda anadan olub. 1972-ci ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin kimya fakültəsinə qəbul olunması isə onun elmi yolunun əsas başlanğıcı olur. Tələbəlik dövründə həm fənlərə dərinlən, yiyələnir, həm də ilk elmi tədqiqatları maraqla qarşılayır. Fakültədə cəmi bir tələbəyə verilən nüfuzlu “Lenin təqaüdü”nə layiq görülməsi də onun gələcək uğurlarının ilk göstəricisi olur.

Təhsili başa vurduqdan sonra görkəmli alim Xudu Məmmədovun rəhbərliyi ilə dissertasiya müdafiə edib və 1985-ci ildən Azərbaycan Dövlət Universitetində müəllim kimi çalışıb. Sonralar ölkədə ictimai-siyasi dəyişikliklər onun həyat yolunu Türkiyəyə

Xudu Məmmədov məktəbinin istedadlı yetirməsi

aparıb. 1992-ci ildən Ərzurum Atatürk Universitetində, daha sonra isə Qars Kafkas Universitetində dosent və professor kimi fəaliyyət göstərib. Burada Qərb və Slavyan dilləri, eləcə də Çağdaş Türk Ləhcələri bölmələrinin təşkili, həmçinin Türkiyədə Azərbaycan dili və ədəbiyyatının ali səviyyədə tədrisinin başlatılması kimi mühüm təşəbbüslərin müəllifi olub.

Hacı Nəcəfoğlu Xudu Məmmədovun rəhbərliyi ilə başladığı və uzun illərdir kristalloqrafiya sahəsində apardığı araşdırmalarla elmi rəhbərindən ilhamlanaraq, təkcə elmin deyil, həm də incəsənətin dərin qatlarına nüfuz edən bir alim obrazı formalaşdırmışdır. O, kristalların adi gözlə görünməyən, heyratamiz dərəcədə harmonik və simmetrik quruluşunu rentgen şüaları vasitəsilə araşdıraraq təbiətin bu gizli nizamının insan yaradıcılığında necə əks olunduğunu incə müşahidələrlə ortaya qoyur. Rəssamlıq, toxuculuq, xalı-kilim ornamentləri və memarlıq nümunələrində kristal strukturlarına bənzər ritm, nizam və ağıl axtarışları onun elmi-mədəni düşüncəsinin ayrılmaz hissəsinə çevrilmişdir.

Bu yanaşma, şübhəsiz, akademik Xudu Məmmədovun elmi-estetik mirasının davamı kimi dəyərləndirilə bilər. Hacı müəllimin özünün yazdığı kimi: “Xudu müəllimin se-

minarında müasir kimyanın aktual problemlərindən söhbət aparılırdı. Onun “Elm öyrənilib sonra elmlə məşğul olmaq, həyatı öyrənib sonra yaşamağa bənzəyir” sözləri çoxumuzu hələ tələbə ikən elmi işlə məşğul olmağa həvəsləndirdi. Neçəmizin ustadı oldu”.

Hacı müəllim həm elmi-pedaqoji fəaliyyəti, həm də geniş dünyagörüşü ilə Xudu Məmmədov məktəbinin layiqincə yaşadıldığını nümayiş etdirir. Kristalloqrafiya sahəsində apardığı tədqiqatlar beynəlxalq elmi ictimaiyyət tərəfindən tanınmış, müxtəlif nüfuzlu simpozium və konfranslarda onun məruzələri elmi diskursun bir hissəsinə çevrilmiş, Türkiyənin “Yeni Şəfəq” kimi məşhur mətbuat orqanlarının diqqətindən yayınmamışdır. Kristal quruluşlarında gizlənməmiş simmetriyanı və estetik mükəmməlliyi incəsənət nümunələri ilə əlaqələndirməsi isə onun daxili harmoniyasının, yaradıcılıq duyğunun və gözəllik axtarışlarının bariz göstəricisidir.

Lakin Hacı Nəcəfoğlunun fəaliyyəti bununla məhdudlaşmışdır. Xudu Məmmədovdan aldığı elmi-estetik mirası böyük məsuliyyətlə davam etdirən Hacı müəllim klassik Azərbaycan ziyahı obrazının müasir dövrdəki nümunəvi təzahürlərindən biridir. Öz sahəsində yüksək ixtisaslı alim olmaqla yanaşı, Azərbaycan mədəniyyətinə, ədəbiyyatına və tarixinə dərinlən bələdliyi ona bu sahələrdə də əsaslı, elmi-populyar fikirlər söyləmək imkanı verir.

Onun nəşr olunmuş əsərlərinin siyahısına nəzər salmaq kifayətdir ki, bu çalışqan alimin geniş dünyagörüşü və çoxşaxəli elmi maraqları təsəvvür olunsun: kimya, siyasət, tarix, ədəbiyyat və mədəniyyət mövzularında Azərbaycan və Türkiyə türkcəsində, rus və ingilis dillərində yayımlanmış məqalələr bunun bariz nümunəsidir. İnternet resurslarında Hacı müəllimin Azərbaycan mədəniyyəti, dil məsələləri, ədəbiyyat və ümummilli mövzularla bağlı çoxsaylı çıxış və yazılarına rast gəlmək mümkündür.

Xudu müəllimin ideyalarını yeni yanaşmalarla daha da zənginləşdirməyə çalışan alimin çoxsaylı məqalələrinin Rusiyanın, İngiltərənin, Hollandiyanın, Fransanın, İranın, Türkiyənin və digər ölkələrin nüfuzlu elmi jurnallarında çap olunması onun beynəlxalq elmi nüfuzunun göstəricisidir. Bu fakt, eyni zamanda, Hacı müəllimin kimya və xüsusilə kristalloqrafiya sahəsində artıq öz elmi məktəbini formalaşdırmaqda olduğunu da ehtimal etməyə əsas verir.

Bununla belə, Hacı Nəcəfoğlunun yalnız təbiət elmləri ilə məhdudlaşmayan intellektual dünyası ayrıca qeyd olunmalıdır. Onun erməni millətçiliyinin ifrat formaları, uydurma siyasi konsepsiyalar, tarixi saxta karlıqlar haqqında qələmə aldığı məqalələr elmi arqumentlərin dəqiqliyi və mövzunun dərinlən mənimsənilməsi ilə seçilir.

Hacı müəllim hələ ötən əsrin 1970-ci illərindən Azərbaycan mətbuatında aktiv çıxış edərək günün ən mühüm məsələlərini publisist üslubda, aydın və ciddi mövqe ilə qələmə alırdı. O, Mirzə Cəlilin realist publisistika ənənəsini özünəməxsus şəkildə davam etdirərək müxtəlif imzalar altında – Əbu Əli, Tanıdım, Müsavat Kommunistoğlu, Ekstremist Nəsrəddin və başqa – cəmiyyətin ən ağırlı nöqtələrinə toxunurdu. “Türk zəkası”, “Müstəqillik”, “Yazıda bölücülük”, “Böyük qardaş sindromu”, “Dövlət dilimiz”, “Türko-fobiya – erməni xəstəliyi” kimi yazılarında o, dil, kimlik, milli yaddaş, siyasi şüur və mədəni özünüdərk məsələlərinə peşəkar yanaşma

sərgiləyirdi. 1990-cı illərin əvvəllərindən Türkiyədə fəaliyyətini davam etdirdiyi müddətdə də elmi-publisist istiqamətini dəyişməmişdir. Qarsda, Ərzurumda və Türkiyənin digər elmi-mədəni mərkəzlərində o, həm bir alim, həm bir mədəniyyət araşdırıcısı kimi türkçülük–azərbaycançılıq mövqeyindən çıxış etmişdir.

Hacı müəllim Azərbaycanı tanımaq məsələsində hər zaman fəvqəladə həssaslıq göstərən ziyalılarındandır. O, Türkiyədə Azərbaycanla bağlı yayılan hər bir məlumatı diqqətlə izləyir. Qarsdakı Azərbaycan konsulluğunun müxtəlif təşəbbüslərində, qarşıya çıxan problemlərin həllində də Hacı müəllimin müdrik məsləhətinə, nüfuzuna və savadına tez-tez ehtiyac duyulur.

Ömrünün 70-ci ilini yaşayan professor Hacı Nəcəfoğlu bu gün də ölkəmizin adını layiqincə təmsil etməkdə davam edir. Onun Prezident İlham Əliyevin sərəncamı ilə “Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 100 illiyi (1918-2018)”, “Tərəqqi”, “Diaspor fəaliyyətində xidmətə görə” medalları və digər mükafatlara layiq görülməsi, illər ərzində göstərdiyi böyük zəhmət və fədakar fəaliyyətin qiymətidir. İnanırıq ki, Hacı müəllim bundan sonra da Azərbaycan elminə və mədəniyyətinə yeni töhfələr verəcək, xalqını daha yüksək zirvələrdə təmsil edəcək.

Sonda Xudu Məmmədovun 50 yaşının tamam olduğu gündə – 14 dekabr 1977-ci ildə tələbələrindən onunla çəkirdikləri xətirə şəklini oxucularımıza təqdim edirik. Böyük alimin sağ tərəfində ayaqüstə dayanan isə Hacı Nəcəfovdu.

Namiq ƏHMƏDOV
XQ